

აგრესიის დანაშაულზე სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციის ამოქმედების შესახებ²

აბსტრაქტი

რომის სტატუტის მონაწილე სახელმწიფოთა ასამბლეამ 2017 წლის 15 დეკემბერს, დილაადრიან, ნიუ-იორკში მიიღო გადაწყვეტილება 2018 წლის 17 ივლისიდან აგრესიის დანაშაულზე სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს იურისდიქციის ამოქმედების შესახებ. ამოქმედების რეზოლუცია მიღებულ იქნა იურისდიქციის რეჟიმის ერთ ასპექტზე გამართული ინტენსიური მოლაპარაკებების შემდეგ, რომელიც აგრესიის დანაშაულზე კამპალის ცვლილებების მიღების შემდეგ დარჩა საკამათო. ნიუ-იორკში მიღწეული შეთანხმება აჯამებს რომისა და კამპალის კონფერენციების სამუშაოს და ასახავს შთაბეჭედავი საუკუნოვანი მოგზაურობის კულმინაციას. ყველა ნაკლოვანების მიუხედავად, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მთავარ ოფისში მიღწეული კონსენსუსი კაცობრიობას უგზავნის დროულ მიმართვას, მსოფლიო მშვიდობის შენარჩუნების მიზნით, ნებისმიერი საერთაშორისო სამართლებრივი წესრიგის დროს ძალის გამოყენების აკრძალვის ფუნდამენტური მნიშვნელობის შესახებ.

¹ სისხლის სამართლისა და საერთაშორისო საჯარო სამართლის პროფესორი, დირექტორი, საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების ინსტიტუტი, კიოლნის უნივერსიტეტი; წევრი, ოქსფორდის საერთაშორისო სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების ჟურნალის სარედაქციო კოლეგია. ავტორი იყო გერმანიის დელეგაციის წევრი აგრესიის დანაშაულის დეფინიციის შექმნის მოლაპარაკებების პროცესში რომის კონფერენციიდან მოყოლებული. ამ ნაშრომს იგი ექსკლუზიურად წერს როგორც მეცნიერი. იგი დიდ მადლობას უხდის ონა ჰეზევეისა და სქოტ შაპიროს ნაშრომის წერის დროს გაწეული ღირებული რჩევებისთვის. [claus.kress@uni-koeln.de].

² ხელახლა გამოქვეყნებულია ავტორისა და ოქსფორდის უნივერსიტეტის გამომცემლობის ნებართვით. Claus Kreß; On the Activation of ICC Jurisdiction over the Crime of Aggression, Journal of International Criminal Justice, Volume 16, Issue 1, 1 მარტი 2018, გვ-გვ. 1-17, doi: 10.1093/jicj/mqy007 ეწვიეთ ბმულს: <https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/16/1/1/4924915>. გამოყენების ნებართვისთვის, გთხოვთ, დაუკავშირდეთ: journals.permissions@oup.com. თარგმანი: ოქსფორდის უნივერსიტეტის გამომცემლობა და ავტორი არ არიან პასუხისმგებელი ან რაიმე სახით ანგარიშვალდებული თარგმანის სიზუსტეზე, ამ ხელახალი გამოცემის თარგმანი მომზადებულია გიორგი დგებუაძის მიერ (სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის შედარებითი და ტრანსნაციონალური სისხლის სამართლის ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელი), შესაბამისად, მის სიზუსტეზე პასუხისმგებელია მთარგმნელი.

1. პერსალი, ნიურნბერგი, ტოკიო და რომი: ხანგრძლივი მოგზაურობის საწყისი ეტაპები

1918 წლის ნოემბერში, საარჩევნო კამპანიის დროს სიტყვით გამოსვლისას, ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრმა დევიდ ლოიდ ჯორჯმა განაცხადა: „ვილაც [...] პასუხისმგებელია ამ ომისთვის, რომელმაც შეიწირა მილიონობით საუკეთესო ახალგაზრდა მამაკაცის სიცოცხლე ევროპაში. ნუთუ არავინ არაა პასუხისმგებელი ამისთვის? თუ ეს ასეა, შემიძლია ვთქვა, რომ ერთი იუსტიცია არსებობს ღარიბი და გლახაკი დამნაშავეებისათვის, ხოლო მეფეებისა და იმპერატორებისათვის - სხვა“.³

მიუხედავად იმისა, რომ ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრის გამოსვლამ აუდიტორიის ოვაცია გამოიწვია, იმდროინდელი დიპლომატების პასუხი არ იყო ენთუზიამით აღსავსე. ომის წამომწყებთა პასუხისმგებლობისა და სასჯელთა აღსრულების კომისიამ 1919 წლის 29 მარტის მშვიდობის წინასწარი კონფერენციის ანგარიშში დაასკვნა:

„წინასწარ მოფიქრებული აგრესიული ომი, მშვიდობის საბაბით შენიღბული, შემდეგ მოულოდნელად გამოცხადებული ცრუ მიზეზებით, არის ქმედება, რომელსაც საზოგადოებრივი ცნობიერება კიცხავს და რომელსაც ისტორია დაგმობს, მაგრამ ჰააგაში მდებარე ინსტიტუტების წმინდა ფაკულტატიური მიზეზის გამო მშვიდობის შესანარჩუნებლად [...] აგრესიული ომი არ შეიძლება განიხილებოდეს ისეთ აქტად, რომელიც პირდაპირ ეწინააღმდეგება პოზიტიურ სამართალს ან რომელიც წარმატებით გადაეცემა ისეთ ტრიბუნალს, როგორცაა კომისია, უფლებამოსილი, განიხილოს თავისი შეხედულებებისამებრ.“

მე-19 საუკუნეში საერთაშორისო სამართლის აღნიშნულმა გაბატონებულმა შეხედულებამ სახელმწიფოების მიერ ძალის გამოყენების შესახებ, განაპირობა აგრესიული ომის საერთაშორისო კრიმინალიზაციის პირველი პრეცედენტის შექმნის მცდელობის მარცხი.⁴ თუმცა ეს მარცხი, ასევე, იყო პროლოგი. პასუხისმგებლობის კომისიამ თავის საკმაოდ მშრალ დასკვნაში მიმართულების შესაძლო ცვლილებაზე მიუთითა: „სასურველია, საერთაშორისო სამართლის ელემენტარული პრინციპების ასეთი მძიმე დარღვევებისათვის გათვალისწინებული იყოს მომავალი სადამსჯელო სანქციები“.

პირველი და მეორე მსოფლიო ომის შუალედში ამ „სურვილის“ შესრულება დაიწყო მეცნიერთა მოძრაობით, რომელმაც პიონერული წვლილი შეიტანა საერთაშორისო სისხლის სამართლის დისციპლინის ჩამოყალიბებაში. კერძოდ, აგრესიის დანაშაულის დასჯადობას მნიშვნელოვანი ადგილი ეკავა ვესპასიან პელას ნაშრომში (1935) *Plan d'un code répressif mondial*. როგორც პელამ წარსულ პერიოდზე აღნიშნა, „სახელმწიფოებმა თით-

³ ამ ნაშრომის პირველი ნაწილი გამომდინარეობს შემდეგი თავებიდან C. Kreß, "Introduction: The Crime of Aggression and the International Legal Order", წიგნში C. Kreß და S. Barriga (რედ.), "The Crime of Aggression: A Commentary" (2 ტომად, კემბრიჯის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2017), გვ-გვ. 1-18. ბრწყინვალე მონოგრაფია საერთაშორისო მოლაპარაკების ადრეულ ეტაპზე იხ. K. Sellars, "Crimes Against Peace and International Law" (კემბრიჯის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2013).

⁴ აღნიშნული „პირველი მცდელობის“ მკაფიო აღწერის შესახებ იხ. K. Sellars, "The First World War, Wilhelm II and Article 227: The Origin of the Idea of 'Aggression' in International Criminal Law", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 19-48.

ქმის არაფერი გააკეთეს ორი ომის შუალედში საერთაშორისო მართლმსაჯულების სისტემის შესაქმნელად“.

ამ დროისთვის კი გაერთიანებული სამეფოც შეუერთდა სკეპტიკოსებს. 1927 წელს ბრიტანეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ოსტინ ჩემბერლენმა აცნობა თემთა პალატას, რომ აგრესიის დეფინიცია იქნებოდა „უდანაშალოთა ხაფანგი და დამნაშავეთა სახელმძღვანელო“.⁵ თუმცა საერთაშორისო სამართლის უფრო ტრადიციულ სახელმწიფოთაშორის დონეზე კელოგ-ბრიანის პაქტმა (რომელიც მთავარი მონაკვეთია შთამბეჭდავი და ამჟამად დიდი განხილვის წიგნის - *The Internationalists*, Oona A. Hathaway, Scott J. Shapiro⁶) საერთაშორისო სამართალში პოზიტიურად აღნიშნა *ius ad bellum* მიდგომიდან *ius contra bellum* წესზე გადასვლა. პაქტის ავტორები უფრო შორს წავიდნენ და დაუპირისპირდნენ იმ იდეას, რომ სამართლებრივი ვალდებულების შესრულებას შეეძლო, როგორც ასეთი, დაედგინა ომის „სამართლიანი მიზეზი“. პაქტი კარგად იქნა აღქმული და ძალაში შევიდა ჯერ კიდევ 1929 წელს. მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ, როდესაც გერმანიის აგრესიული ომების კრიმინალიზაცია გადაწყდა, პაქტი იყო შესაბამისი სახელმძღვანელო სამართლებრივი დოკუმენტი. რა თქმა უნდა, კარგად იყო ცნობილი, რომ პაქტი არ ითვალისწინებდა სადამსჯელო სანქციებს, მაგრამ მსოფლიოს პოლიტიკურ ლიდერებს კრეატიული პრეცედენტის შექმნა სურდათ. ნიურნბერგის პროცესის დროს, დიდი ბრიტანეთის მთავარი პროკურორი ჰარტლი შოუკროსი ამ გადაწყვეტილებას გამოხატავდა შემდეგი სიტყვებით: „თუ ეს ინოვაციაა, მაშინ ეს არის ისეთი ინოვაცია, რომელიც მზად ვართ დავიცვათ და დავამკვიდროთ“. აშშ-ის ქარიზმატულმა მთავარმა პროკურორმა რობერტ ჯეკსონმა, რომელიც ამ კრეატიული პრეცედენტის შექმნის პროცესში იყო ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ფიგურა, გასცა ცნობილი დაპირება: „და მინდა განვმარტო, როცა ეს კანონი პირველად გამოიყენება გერმანელი აგრესორების წინააღმდეგ, თუ იგი ემსახურება სასარგებლო მიზნებს, მან უნდა დაგმოს სხვა ქვეყნების მიერ განხორციელებული აგრესიაც, მათ შორის იმათიც, რომლებიც პროცესზე იმყოფებიან“.

ნიურნბერგში ბრიტანეთის დელეგაციას, რომლის მრჩეველი იყო ჰერშ ლაუტერპაჰტი, რომელიც იმ დროს ყალიბდებოდა საერთაშორისო სამართლის წამყვან სპეციალისტად, შეიძლება მხნედ ეგრძნო თავი ლაუტერპაჰტის დამაჯერებელი განცხადებით, რომელიც ნიურნბერგის პროცესამდე რამდენიმე წლით ადრე წარმოადგინა: „საერთაშორისო საზოგადოების ნებისმიერი სამართალი, რომელიც ღირსია ასეთად იწოდებოდეს, უნდა უარყოფდეს იმ შეხედულებას, რომ ერებს შორის არ შეიძლება განხორციელდეს ისეთი აგრესია, რომელიც მოითხოვს სასჯელს“. დაცვის მხარე გამოეხმაურა კანონიერების პრინციპზე მითითებით. კიოლნის უნივერსიტეტის პროფესორმა ჰერმან იარაისმა განაცხადა:

„[ლონდონის] ქარტიის რეგულაციები უარყოფს საერთაშორისო სამართლის საფუძვლებს, ის ითვალისწინებს მსოფლიო სახელმწიფოს კანონს. იგი რევოლუციური ხასიათისაა.

⁵ ამ ცნობილ ციტატას იყენებს მარტი კოსკენიემი თავის მოსაზრებებში "A Trap for Innocent ...", წიგნში Kreß and Barriga (რედ.), supra 3, გვ.გვ. 1359-1385.

⁶ O.A. Hathaway და S.J. Shapiro, "The Internationalists. How a Radical Plan to Outlaw War Remade the World" (Simon & Schuster, 2017).

აღბათ, სხვადასხვა ერს აქვს ოცნება და იმედი, რომ მომავალი ეკუთვნის ამ დებულებებს. იურისტს - და მე აქ შემიძლია ვისაუბრო მხოლოდ ამ სტატუსით - შეუძლია მხოლოდ აღნიშნოს, რომ ისინი ახალია, რევოლუციურად ახალი. სახელმწიფოთა შორის მოქმედი ომისა და მშვიდობის შესახებ კანონები მათთვის არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს. ამგვარად, ესენია რეტროაქტიული ხასიათის სისხლის სამართლის კანონები.“

თუმცა, როგორც მიახლოებით იყო მოსალოდნელი, 1946 წლის ნიურნბერგის ტრიბუნალის გადაწყვეტილება არსებითად დაეყრდნო ბრალდების შეფასებებს. მკაფიოდ აღინიშნა: „აგრესიული ომის წამოწყება [...] არაა მხოლოდ საერთაშორისო დანაშაული, არამედ იგი უმაღლესი საერთაშორისო დანაშაულია [...]“.⁷

მაშინ, როცა ნიურნბერგისა და მომდევნო ტოკიოს პროცესების გადაწყვეტილებებმა,⁸ გაერთიანებული ერების (გაერო) გენერალური ასამბლეის მიერ ნიურნბერგის პრინციპების დადასტურებასთან ერთად, მოახდინა საერთაშორისო სამართალში აგრესიული ომის წარმოების კონცეფციის, როგორც საერთაშორისო დანაშაულის კრისტალიზაცია, მომდევნო რამდენიმე ათწლეულის მოვლენები იყო ორი ომის შუალედში მიმდინარე პროცესების მსგავსი. 1945 წლის გაეროს ქარტიამ ომის აკრძალვა გარდაქმნა ძალის გამოყენების აკრძალვად. ქარტია ცდილობდა განემტკიცებინა ეს უკანასკნელი აკრძალვა კოლექტიური უსაფრთხოების სისტემით, რომელიც უფრო მაღალ ამოცანებს ისახავდა მიზნად, ვიდრე მისი წინამორბედის - ერთა ლიგის 1919 წლის ქარტია. მაგრამ, როცა ამ პრეცედენტებმა შექმნეს უკანონო ძალის გამოყენებისათვის სადამსჯელო სანქციების შესაძლო დაწესების იდეა, ამ სანქციების აღსრულება სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) ან ეროვნულ დონეზე, ჯერ კიდევ ამაო იმედი იყო. 1950 წელს, ბერტ როლინგმა, ტოკიოს ტრიბუნალის ჰოლანდიელმა წევრმა, გამოხატა იმ დროის პესიმისტური განწყობა: „აგრესიის საყოველთაოდ აღიარებული დეფინიციის მიღება იქნება საოცარი და ღირსშესანიშნავი მოვლენა“.

1974 წლის მოვლენებმა არ გაამართლა როლინგის მოლოდინი, თუმცა, ამ წლის 14 დეკემბერს, გენერალურმა ასამბლეამ წარმატებით მიიღო თავისი რეზოლუცია 3314⁹ კონსენსუსის გზით. მაგრამ უფრო ვიწრო გამოკვლევით, „აგრესიის დეფინიცია“, რომელიც რეზოლუციის დანართშია ჩართული, კონსტრუქციული ორაზროვნებით აღმოჩნდა გაჯერებული.¹⁰ ჩვენი მიზნებისთვის, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, შეთანხმებული ტექსტი განასხვავებდა „აგრესიულ აქტს“ (გაეროს ქარტიის 39-ე მუხლის მიხედვით) და „აგრესიულ ომს“. მხოლოდ უკანასკნელი კონცეფცია იყო პირდაპირ კავშირში ინდივიდუალურ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან საერთაშორისო სამართალში (შეად.

⁷ „მშვიდობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულზე“ ნიურნბერგის განაჩენის ამომწურავი ანალიზი იხ. C. McDougall, "The Crimes against Peace Precedent", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 49-112.

⁸ არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ტოკიოს განაჩენი, განსხვავებით ნიურნბერგისაგან, ერთსულოვანი არ იყო და „ტოკიოს განსხვავებული აზრები“ აგრესიის დანაშაულის ირგვლივ მიმდინარე ვრცელი დისკუსიის ნაწილია. ამ საკითხის სრული ანალიზისათვის იხ. K. Sellars, "The Legacy of the Tokyo Dissents on "Crimes against Peace"", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 113-141.

⁹ გენერალური ასამბლეა, „აგრესიის დეფინიცია“, GA. Res. 3314 (XXIX), 14 დეკემბერი 1974.

¹⁰ დეტალური მიმოხილვისათვის იხ. T. Bruha, "The General Assembly's Definition of the Act of Aggression", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 142-177.

გენერალური ასამბლეის 1974 წლის 3314-ე რეზოლუციის დანართის მე-5(2) მუხლის პირველი წინადადება) და ამ კონცეფციის განსაზღვრის მცდელობა არ ყოფილა.

როლინგის სკეპტიციზმი 1990 წელსაც იყო აქტუალური, როდესაც მსოფლიოში მოხდა საერთაშორისო სისხლის სამართლის *stricto sensu* აღორძინება. საერთაშორისო სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების გლობალური სისტემის ჩამოყალიბების იდეის რენესანსი არ ითვალისწინებდა ნიურნბერგისა და ტოკიოს ისეთ მემკვიდრეობას, როგორცაა „მშვიდობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული“. ყოფილი იუგოსლავიისა და რუანდის სისხლის სამართლის საერთაშორისო ტრიბუნალების სტატუტები არც კი შეიცავდა ასეთ დანაშაულს. ბოლო წუთზე მიღწეული კომპრომისის შედეგად, რომელიც შესთავაზეს მიუმხრობლობის მოძრაობის¹¹ სახელმწიფოებმა,¹² ახლადშექმნილი ICC-ის რომის სტატუტის მე-5(1)(d) მუხლმა მოიცვა „აგრესიის დანაშაული“, როგორც იწოდება იგი ახლა. მაგრამ ამ დებულების მეორე პარაგრაფმა ნათლად აჩვენა, რომ ICC ჯერ არ იყო უფლებამოსილი, გაეგრძელებინა თავისი იურისდიქცია ამ დანაშაულის მიმართ.¹³ კიდევ ერთხელ, დანაშაულის დეფინიციაზე ვერ შეთანხმდნენ.¹⁴

2. ლიხტენშტეინის გამოჩენა: პრინსტონი და კამპალა

სახელმწიფოთა უმრავლესობა, მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, არ იყო მზად საერთაშორისო სამართლის დანაშაულების *corpus*, ყველა პრაქტიკული მიზნებისთვის, დაემტკიცებინა აგრესიის დანაშაულის გამოკლებით. 2003 წლიდან¹⁵ გაეროში ლიხტენშტეინის

¹¹ სახელმწიფოთა ჯგუფი, რომელთა წევრები ოფიციალურად არც ერთ ძალაუფლების ბლოკს არ განეკუთვნებიან. მოძრაობის შექმნის ერთ-ერთი მიზანი იყო დიდ ძალაუფლებას და ბლოკურ პოლიტიკას შეწინააღმდეგებოდნენ (რედაქტორის შენიშვნა).

¹² "Amendments Submitted by the Movement of Non-Aligned Countries to the Bureau Proposal (A/CONF.183/C.1/L.59)", 14 ივლისი 1998, UN Doc. A/CONF.183/C.1/L.75 იხ. S. Barriga და C. Kreß, "The *Travaux Préparatoires* of the Crime of Aggression" (კემბრიჯის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012), გვ. 315. აღსანიშნავია, რომ არაბული სახელმწიფოები (და მათ გამორჩეულ დელეგატთა შორის პროფესორი მუჰამედ აზიზ შუკრი დამასკოს უნივერსიტეტიდან, ცალკე გამოყოფას იმსახურებს) განსაკუთრებით აქტიურად უჭერდნენ მხარს ამ ძალიან მნიშვნელოვან, ბოლო წუთის დიპლომატიურ აქტივობას. დღეს კი არაბული სახელმწიფოები, იმედია, გაიხსენებენ, რაც არაერთხელ განუცხადებიათ, რომ სასამართლოს მიერ აგრესიის დანაშაულზე იურისდიქციის განხორციელების ძალაუფლების არარსებობა მათთვის წარმოადგენდა მთავარ დამაბრკოლებელ გარემოებას ICC-ის სტატუტის რატიფიცირებაში. არაბული სახელმწიფოების პოლიტიკური პოზიციების დეტალური ანალიზი იხ. M.M. El Zeidy, "The Arab World", წიგნში Kreß და Barriga (რედ), supra 3, გვ-გვ. 960-992.

¹³ რომის კონფერენციის საბოლოო აქტის (UN Doc. A/CONF.183/13, 17 ივლისი 1998, იხ. Barriga და Kreß, supra 12, გვ. 331) მე-7 პარაგრაფით, მოსამზადებელ კომისიას ასევე მიენიჭა მანდატი, მოემზადებინა „აგრესიის დანაშაულზე მისაღები ნორმა სტატუტში ჩასამატებლად“.

¹⁴ რომის კონფერენციაზე მიმდინარე მოლაპარაკებების დეტალური მიმოხილვისათვის იხ. R.S. Clark, "Negotiations on the Rome Statute", წიგნში Kreß და Barriga (რედ), supra 3, გვ-გვ. 244-270. 1995 წლიდან 1998 წლამდე მიმდინარე დისკუსიებისა და პროექტების დოკუმენტაცია იხ. Barriga და Kreß, supra 12, გვ-გვ. 201-331.

¹⁵ 1998-2002 წლებში მნიშვნელოვანი პროგრესი არ შეინიშნება. ამ წლების მანძილზე მიმდინარე სამუშაოების შესახებ იხ. R.S. Clark, "Rethinking Aggression as a Crime and Formulating Its Elements: The Final Work-Product of the Preparatory Commission for the International Criminal Court", 15 *Leiden Journal of*

მუდმივი წარმომადგენელი, ელჩი კრისტიან ვენავესერი და მისი მთავარი მრჩეველი სამართლებრივ საკითხებში, სტეფან ბარიგა, არაერთი გამოჩენილი პიროვნების მხარდაჭერით, მათ შორის, პირველ რიგში, ნიურნბერგის ქარიზმატული პროკურორი ბენჯამინ ფერენცი¹⁶ და იორდანის¹⁷ არანაკლებ ქარიზმატული დიპლომატი (და 2014 წლიდან ადამიანის უფლებების საკითხებში გაეროს უმაღლესი კომისარი), ელჩი პრინცი ზეიდ რაად ალ ჰუსეინი დაულავად მუშაობდნენ, რომ გაეხმოვანებინათ განწყობა და მიეცათ ბიძგი იმ ცვლილებებისთვის, რომლის მიღებაც, საბოლოო ჯამში, შეუძლებლად მიიჩნეოდა.¹⁸

2009 წლისთვის, ICC-ის მონაწილე სახელმწიფოთა ასამბლეის (ASP) დაქვემდებარებული ორგანოს - აგრესიის დანაშაულზე სპეციალური სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში, შეიქმნა დანაშაულის ძირითადი დეფინიციის ერთსულოვანი პროექტი.¹⁹ ეს შეთანხმება აღმოჩნდა ძლიერი, მიუხედავად იმისა, რომ აშშ დაუბრუნდა მოლაპარაკებების მაგიდას.²⁰ დეფინიცია შემდეგნაირად იკითხებოდა: „ამ წესდების გაგებით, 'აგრესიის დანაშაული' ნიშნავს აგრესიის აქტის დაგეგმვას, მომზადებას, წამოწყებას ან განხორციელებას იმ პირის მიერ, რომელსაც თავისი მდგომარეობით შესწევს უნარი ფაქტობრივად განახორციელოს სახელ-

---

International Law (2002), გვ-გვ. 859-890, ასევე დოკუმენტირებულია წიგნში Barriga და Kreß, supra 12, გვ-გვ. 334-419.

¹⁶ ბ.ბ. ფერენცის მონუმენტური დოკუმენტაცია კარგადაა ცნობილი ნაშრომში: "Defining International Aggression - The Search for World Peace: A Documentary History and Analysis" (2 ტომი, Oceana Publications, 1975). მისი პირადი მოკონტები იხ. B.B. Ferencz, "Epilogue. The Long Journey to Kampala: A Personal Memoir", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1501-1519. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ბენის ვაჟმა, პროფესორმა დონალდ ფერენცმა, აგრესიის პრევენციის გლობალური ინსტიტუტის დამაარსებელმა, განაგრძო ეს საქმიანობა და უდიდესი წვლილი შეიტანა მოლაპარაკებების პროცესში, განსაკუთრებით უკანასკნელ ფაზაში. დონალდის მოსაზრებებზე აგრესიის დანაშაულზე ICC-ის იურისდიქციის გააქტიურების შესახებ იხ. D.M. Ferencz, "Aggression Is No Longer a Crime in Limbo", FICHL Policy Brief Series No. 88 (2018).

¹⁷ იორდანია განაგრძო აქტიური და კონსტრუქციული როლის თამაში მოლაპარაკებების პროცესში, განსაკუთრებით კი 2017 წლის დეკემბერში, ნიუ-იორკში გამართულ მოლაპარაკებებზე.

¹⁸ 2003-2008 წლების განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი (და ამავდროულად გამჭვირვალე) დისკუსიები, რომელთა მნიშვნელოვანი წილი პრინსტონის უნივერსიტეტის შესანიშნავ ბაზაზე გაიმართა (და, შესაბამისად, ხშირად მოიხსენიება, როგორც „პრინსტონის პროცესი“) და რომლებიც არაჩვეულებრივად წარმართა ლიხტენშტეინის თვითგამორკვევის ინსტიტუტის მასპინძლობით ვუდრო უილსონის სკოლაში, დოკუმენტირებულია წიგნში Barriga და Kreß, supra 12, გვ-გვ. 422-724. საკმაოდ კრიტიკული სამეცნიერო შეფასება მონოგრაფიის სახით იხ. O. Solera, "Defining the Crime of Aggression" (Cameron May, 2007); ამ საკითხზე ფრანგულ ენაზე შესრულებული მონოგრაფია იხ. M. Kamto, "L'agression en droit international" (Editions A. Pedone, 2010).

¹⁹ მთავარი დეფინიციის პროექტი მალე შეივსო აგრესიის დანაშაულის ელემენტების პროექტით. ავსტრალია და სამოა ამ დოკუმენტის შემუშავებაში განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია, რამდენადაც მათ წარადგინეს „2009 წლის მარტის მონტრეს ელემენტების პროექტი“. ამ მოლაპარაკებების დეტალურ ანგარიშზე, ავსტრალიელი მოლაპარაკებლების მიერ დაწერილი თავი იხ. F. Anggadi, G. French და J. Potter, "Negotiating the Elements of the Crime of Aggression", წიგნში Barriga და Kreß, supra 12, გვ-გვ. 58-80.

²⁰ კამპალაში ძირითადი დეფინიცია გახდა მსჯელობის საგანი (მხოლოდ) იმ მოცულობით, რომ აშშ-ის დელეგაციამ წარადგინა გარკვეული „მოსაზრებები“ ამ განმარტების თაობაზე (აშშ-ის პროექტის ფორმულირების შესახებ იხ. Barriga და Kreß, supra 12, გვ-გვ. 751-752). ფაქტი, რომ ბოლო ღია საკითხი გადაწყდა საუბრის დასასრულს, რამაც აშშ განაწყობა ირანის საწინააღმდეგოდ, ამ ნაშრომში განხილული ხანგრძლივი მოგზაურობის კიდევ ერთი აღსანიშნავი ელემენტია. დეტალური მიმოხილვისათვის იხ. C. Kreß et al., "Negotiating the Understandings on the Crime of Aggression", წიგნში Barriga და Kreß (რედ.), supra 12, გვ-გვ. 81-97. ირანისა და აშშ-ის მოლაპარაკებლების პერსპექტივებისათვის იხ. D. Momtaz და E.B. Hamaneh, "Iran", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1174-1197 და H.H. Koh და T.F. Buchwald, "United States", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1290-1299.

მწიფოს პოლიტიკური ან სამხედრო მოქმედებების კონტროლი, ან ხელმძღვანელობა, რაც თავისი ხასიათით, სიმძიმითა და მასშტაბით წარმოადგენს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ქარტიის აშკარა დარღვევას“.

აუცილებელი ბარიერი, რომ აგრესიული აქტი „აშკარად“ უნდა არღვევდეს გაეროს ქარტიას, გახდა გადამწყვეტი ფაქტორი მოლაპარაკებების ყველაზე მთავარ ასპექტზე შეთანხმების მისაღწევად: ჩამოყალიბდა სახელმწიფოს ქმედების ელემენტი.²¹ ამ მოთხოვნის ორმაგი ფუნქციაა, განსაზღვროს რაოდენობრივი („თავისი სიმძიმითა და მასშტაბით“) და თვისობრივი („თავისი ხასიათით“) ბარიერი. აქცენტი თვისობრივ განზომილებებზეა გაკეთებული. იგი ასახავს იმ ფაქტს, რომ ძალის გამოყენების უდავოდ საფუძვლიანი აკრძალვა გარშემორტყმულია გარკვეული ნაცრისფერი ზონებით, რომლებიც მძიმე სამართლებრივ დებატებსა და სამართლის პოლიტიკის ღრმა გაყოფას იწვევს. ეს ზონები, რომლებიც, სამწუხაროდ, დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობისაა, აგრესიის დანაშაულის დეფინიციის ფარგლებს გარეთ რჩება. აუცილებელი ბარიერი უზრუნველყოფს დეფინიციის აუცილებელ კავშირს ჩვეულებით საერთაშორისო სამართალთან და, ამავე დროს, უზრუნველყოფს, რომ ICC არ გადაჭრის ისეთ საკითხებს, რომლებიც არა მხოლოდ სამართლებრივი, არამედ პოლიტიკური თვალსაზრისით უკიდურესად საკამათოა.

დანაშაულის მთავარი დეფინიციის შესახებ შეთანხმებამ გახადა შესაძლებელი, რომ აგრესიის დანაშაულის საკითხი იქნა გათვალისწინებული უგანდის დედაქალაქ კამპალაში 2010 წელს გამართული რომის სტატუტის პირველი მიმოხილვითი კონფერენციის დღის წესრიგში. თუმცა, იურისდიქციის რეჟიმისა და გაეროს უშიშროების საბჭოს როლის საკითხებთან დაკავშირებით მუდმივი უთანხმოების გამო, კამპალის კონსენსუსი²² მიღებულ იქნა მას შემდეგ, რაც კონფერენციის საათი გაჩერდა 2010 წლის 11-12 ივნისის ღამეს.²³ ეს კონსენსუსი არ შეიცავს უშიშროების საბჭოს მონოპოლიას ICC-ზე აგრესიის დანაშაულის პროცედურებთან დაკავშირებით. თუმცა, კამპალის კონსენსუსი მოიცავს სასამართლოს მიერ აგრესიის დანაშაულზე იურისდიქციის განხორციელების პირობებს, რომლებიც მნიშვნელოვნად უფრო შემაკავებელია, ვიდრე გენოციდის, ომისა და ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულებისთვისაა გათვალისწინებული. მთავარი ისაა, რომ იმ დროს, როდესაც უშიშროების საბჭოს მიერ ICC-ისთვის არაა გადაცემული კონკრეტული სიტუაცია, ICC-ის სტატუტის მე-15*bis* მუხლის შესაბამისად, აგრესიის დანაშაულზე სასამართლოს მიერ იურისდიქციის განხორციელება დამოკიდებული იქნება იმ სახელმწიფოების თანხმო-

²¹ ამ ელემენტის დეტალური სამართლებრივი ანალიზი იხ. C. Kreß, "The State Conduct Element", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), *supra* 3, გვ-გვ. 412-564.

²² ჟურნალის მეათე საიუბილეო სპეციალური გამოცემა დაეთმო საკითხს: "Aggression: After Kampala", 10 *Journal of International Criminal Justice (JICJ)* (2012), გვ-გვ. 3-288 (რედ. C. Kreß და P. Webb). კამპალას შედეგების შესახებ შესანიშნავი მონოგრაფია იხ. C. McDougall, "The Crime of Aggression under the Rome Statute of the International Criminal Court" (კემბრიჯის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2013). ესეების კრებული, რომელიც მოიცავს ბელგიურ ხედვებს იხ. G. Dive, B. Goes, და D. Vandermeersch, "From Rome to Kampala: The First 2 Amendments to the Rome Statute" (Bruylant, 2012).

²³ კამპალას მოლაპარაკებების დეტალური მიმოხილვა იხ. C. Kreß და L. von Holtendorff, "The Kampala Compromise on the Crime of Aggression", 8 *JICJ* (2010), გვ-გვ. 1179-1217. 1998-2010 წლებში მიმდინარე დეტალური მოლაპარაკებები იხ. S. Barriga, "Negotiating the Amendments on the Crime of Aggression", წიგნში Barriga და Kreß, *supra* 12, გვ-გვ. 3-57.

ბაზე, რომელთა ტერიტორიასთანაც დაკავშირებულია სიტუაცია და დაკავშირებულ ცალკეულ პირთა ეროვნებაზე.²⁴

3. კიდევ ერთი დაბრკოლება

კამპალაში მიღწეული კონსენსუსი არ ნიშნავდა სრულ მიღწევას. ამის ნაცვლად, დანაშაულზე სასამართლოს იურისდიქციის ასამოქმედებლად, განისაზღვრა ორი დამატებითი პირობა. ICC-ის სტატუტის მე-15*bis*(2) და (3), ასევე მე-15*ter*(2) და (3) მუხლების შესაბამისად, ამოქმედება საჭიროებდა (i) 30 მონაწილე სახელმწიფოს მიერ ცვლილებების რატიფიცირებას ან მიღებას, და (ii) 2017 წლის 1 იანვრის შემდეგ, მონაწილე სახელმწიფოთა უმრავლესობის მიერ გადაწყვეტილების მიღებას, როგორც ეს გათვალისწინებულია სტატუტში ცვლილებების დასამტკიცებლად. მას შემდეგ, რაც პირველი პირობა უკვე შესრულდა,²⁵ ამოქმედების გადაწყვეტილების საკითხი ჩაინიშნა ASP-ის მეთექვსმეტე სესიის დღის წესრიგში, რომელიც გაიმართა ნიუ-იორკში, 2017 წლის 4-14 დეკემბერს.

ამ ამოქმედების გადაწყვეტილების მიღების პროცესი აქტის საზეიმოდ მიღებაზე უფრო მეტი აღმოჩნდა. ამის მიზეზი იყო იურიდიული დავა, რომელიც წარმოიშვა მისი იურისდიქციის რეჟიმზე შეთანხმების ერთ-ერთ დეტალთან დაკავშირებით, კამპალის ცვლილებების დამტკიცების შემდეგ, უმაღლვე. ეჭვგარეშეა, რომ 15*bis* მუხლის მე-4 და მე-5 პარაგრაფები გამორიცხავს სავარაუდო აგრესიის დანაშაულზე სასამართლოს მიერ თავისი იურისდიქციის განხორციელებას, რომელიც, სავარაუდოდ, ჩადენილია ICC-ის სტატუტის არამონაწილე სახელმწიფოს აგრესიული აქტით, იმ სიტუაციის ფარგლებში, რომლითაც სასამართლოსთვის არ მიუმართავს უშიშროების საბჭოს. თუმცა, კამპალის ცვლილებების დამტკიცების შემდეგ, უმაღლვე გამოჩნდა განსხვავებული სამართლებრივი შეხედულებები იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად ზუსტად მოქმედებს სასამართლოს იურისდიქციის განხორციელების შესახებ შეთანხმება ICC-ის სტატუტის მონაწილე სახელმწიფოთა შორის. ძირითადად, ორი განსხვავებული სამართლებრივი შეხედულება გამოიკვეთა.

²⁴ კამპალაში ჩამოყალიბებული იურისდიქციის რეჟიმის შესახებ ანალიზისათვის იხ. A. Zimmermann, "Amending the Amendment Provisions of the Rome Statute: The Kampala Compromise on the Crime of Aggression and the Law of Treaties", 10 JICJ (2012), გვ.გვ. 209-227. იმავე საკითხის სხვა პერსპექტივიდან სრულფასოვანი ანალიზისათვის სამი ურთიერთდაკავშირებული თავი იხ. S. Barriga და N. Blokker, "Entry into Force and Conditions for the Exercise of Jurisdiction: Cross-Cutting Issues", "Conditions for the Exercise of Jurisdiction Based on Security Council Referrals" და "Conditions for the Exercise of Jurisdiction Based on State Referrals and *Proprio Motu* Investigations", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ.გვ. 621-674.

²⁵ ეს ამ ესეში მიმოხილული ხანგრძლივი მოგზაურობის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი გარემოებაა, რომ პალესტინამ მოახდინა 30-ე სარატიფიკაციო სიგელის დეპონირება. შეიქმნა იმის განცდა, რომ ამ ქმედებას უფრო მეტი რატიფიკაციები მოჰყვებოდა საკმაოდ მალე, რათა პალესტინის სახელმწიფოებრიობასთან დაკავშირებული სამართლებრივი სირთულეები არ გამხდარიყო აგრესიის დანაშაულზე ICC-ის იურისდიქციის გავრცელების ხელშემშლელი ფაქტორი. პალესტინის გამორჩეული დელეგატი, მაიედ ბამია, ნიუ-იორკის 2017 წლის მოლაპარაკებების ყველა მონაწილეს კარგად ემახსოვრება მისი ეფექტური გამოსვლებით. მთელ მოლაპარაკებებზე ისრაელის პერსპექტივის კომპეტენტური შეფასებისთვის იხ. R.S. Schöndorf და D. Geron, "Israel", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ.გვ. 1198-1216.

პირველი პოზიციის თანახმად, სასამართლო არაა უფლებამოსილი განახორციელოს თავისი იურისდიქცია შესაძლო აგრესიის დანაშაულზე, როდესაც იგი ჩადენილია ICC-ის სტატუტის მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ან ასეთი სახელმწიფოს მოქალაქის მიერ, თუ ამ სახელმწიფომ არ მოახდინა კამპალის ცვლილებების რატიფიკაცია. ეს „შემაკავებელი პოზიცია“ გამომდინარეობს ICC-ის სტატუტის 121(5)-ე მუხლის მეორე წინადადებიდან, რომელიც, როგორც არგუმენტირებულია, ICC-ის სტატუტის მონაწილე სახელმწიფოებს აძლევს ხელშეკრულების გაფორმების უფლებას, რომელიც, სახელშეკრულებო სამართლის შესაბამისად, არ შეიძლება უკან იყოს გამოთხოვილი მათი თანხმობის გარეშე, როგორც ეს გათვალისწინებულია ამ საკითხთან დაკავშირებით ხელშეკრულების ცვლილების რატიფიკაციასა და მიღებაში.

საწინააღმდეგო პოზიციის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფო, რომელიც მოახდენს კამპალას ცვლილებების რატიფიცირებას, სასამართლოს აძლევს იურისდიქციის განხორციელების უფლებას, ICC-ის სტატუტის მე-12(2) მუხლის შესაბამისად. ეს ნიშნავს, რომ სასამართლოს *inter alia* შეუძლია გაავრცელოს თავისი იურისდიქცია ასეთი მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ICC-ის სტატუტის სხვა მონაწილე სახელმწიფოს მოქალაქის მიერ სავარაუდოდ ჩადენილ აგრესიის დანაშაულზე, მიუხედავად იმისა, რომ ამ მეორე სახელმწიფოს არა აქვს რატიფიცირებული კამპალის ცვლილებები. თუმცა, მსგავს შემთხვევაში სასამართლოს იურისდიქციის განხორციელების თავიდან აცილების მიზნით, ICC-ის სტატუტის მე-15**bis**(4) მუხლის შესაბამისად, ამ სახელმწიფოს შეუძლია წინასწარ მიიღოს დეკლარაცია ასეთი იურისდიქციის არდაშვების შესახებ. ეს „უფრო ღმობიერი პოზიცია“, როგორც არგუმენტირებულია, არ ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართალს, რადგან ICC-ის სტატუტის თავდაპირველი ვარიანტის მე-5(2) მუხლის მიხედვით, მონაწილე სახელმწიფოები უფლებამოსილებას ახორციელებენ „იმ დებულების მიღებისთანავე, რომლითაც [...] დაწესებულია სასამართლოს იურისდიქციის განხორციელების პირობები“ აგრესიის დანაშაულზე. იმ შემთხვევაში, თუ ეს წესი შეეწინააღმდეგება ICC-ის სტატუტის 121(5)-ე მუხლის მეორე წინადადებას, იმოქმედებდა როგორც *lex specialis*.

ფაქტობრივად, განსახილველი სამართლებრივი დავა ეხება მხოლოდ იმ სიტუაციებს, რომლებიც ICC-ისთვის არაა გადაცემული უშიშროების საბჭოს მიერ. ასეთ სიტუაციებში იგი მცირდება იმ საკითხთან დაკავშირებით, თუ რამდენად ვალდებულია მონაწილე სახელმწიფო, რომელსაც არ აქვს რატიფიცირებული კამპალის ცვლილებები, ICC-ის სტატუტის მე-15**bis**(4) მუხლის შესაბამისად, გააგზავნოს დეკლარაცია იმ აგრესიის დანაშაულზე სასამართლოს იურისდიქციის არაღიარების შესახებ, რომელიც გამომდინარეობს ამ მონაწილე სახელმწიფოს მიერ სავარაუდოდ ჩადენილი აგრესიული აქტიდან იმ მონაწილე სახელმწიფოს წინააღმდეგ, რომელსაც აქვს კამპალის ცვლილებები რატიფიცირებული.

4. ნიუ-იორკი: საბოლოო ხიდის მშენებლობა

ASP-ის 2017 წლის დეკემბერის სხდომაზე, ამოქმედების გადაწყვეტილების შესამსუბუქებლად, ამ საკითხთან დაკავშირებით აზრთა სხვადასხვაობის ფაქტი გამოიკვეთა და განსხვავებული სამართლებრივი არგუმენტები ხელახლა იქნა განხილული.²⁶ უკვე 2017 წლის მარტში, კანადამ,²⁷ კოლუმბიამ, საფრანგეთმა, იაპონიამ, ნორვეგიამ²⁸ და გაერთიანებულმა სამეფომ, „შემაკავებელი პოზიციის“ მხარდასაჭერად შეიმუშავეს დოკუმენტი.²⁹ ამ დოკუმენტს გამოეხმაურა ლიხტენშტეინი და შემდეგ, არგენტინა,³⁰ ბოტსვანა,³¹ სამოა, სლოვენია³² და შვეიცარია³³ „უფრო ღმობიერი პოზიციის“ დოკუმენტის შეიმუშავებით.³⁴

აღნიშნული სიტუაციიდან გამოსვლის ერთ-ერთი შესაძლო გზა იყო, მარტივად, სასამართლოს იურისდიქციის ამოქმედება, რომ შემდგომ სასამართლოს გადაწყვიტა სამართლებრივი საკითხი თავისი შეხედულებით, თუ ასეთი წარმოიშობოდა. 30-ზე მეტი დელეგაცია

²⁶ "Report on the Facilitation on the Activation of the Jurisdiction of the International Criminal Court over the Crime of Aggression" (ICC-ASP/16/24), 27 ნოემბერი 2017, პარაგრაფები 11-22 ("Report on the Facilitation...").

²⁷ კანადის ძლიერი მხარდაჭერა ნიუ-იორკამდე და იქ მიმდინარე მოლაპარაკებების დროსაც „შემაკავებელი პოზიციის“ მიმართ გასაკვირზე მეტი იყო, რამდენადაც კამპალაში ამ სახელმწიფომ, „შემაკავებელი პოზიციის“ მიხედვით გაკეთებული შეთავაზების შემდეგ, იმუშავა არგენტინასთან, ბრაზილიასთან და შვეიცარიასთან, რათა გაეკავა გზა კომპრომისისაკენ. იხ. Kreß და von Holtzendorff, supra 23, გვ-გვ. 120-124.

²⁸ ნორვეგიამ შედარებით სკეპტიკური დამოკიდებულება გამოავლინა აგრესიის დანაშაულზე მიმდინარე მოლაპარაკებებისადმი, საერთო ჯამში. ნორვეგიის დელეგაციის დიდი ხნის ხელმძღვანელის, ელჩ როლფ ეინარ ფიფეს გამჭრიახი მოსაზრებებისათვის იხ. "Norway", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1242-1263.

²⁹ "Report on the Facilitation...", supra 26, Annex II A. რამდენიმე სხვა სახელმწიფომ, მათ შორის, განსაკუთრებით, ავსტრალიამ, დანიამ და პოლონეთმა ასევე განაცხადეს, რომ შემაკავებელ პოზიციას უერთებოდნენ.

³⁰ ნიუ-იორკში არგენტინამ განაცხადო აქტიური მონაწილეობა, რომელიც მან უკვე გამოავლინა კამპალაში (ამ მონაწილეობას შესახებ იხ. Kreß და von Holtzendorff, supra 23, გვ-გვ. 1202-1204) და უფრო ადრინდელ პერიოდში. ის ფაქტი, რომ ICC-ის პერზიდენტი, ცნობილი ყოფილი არგენტინელი დიპლომატი სილვია ფერნანდეს დე გურმენდი იყო ადრეული ორი კოორდინატორიდან ერთ-ერთი (მეორე იყო ტუვაკო მანონგი ტანზანიიდან) აგრესიის დანაშაულზე სამუშაო ჯგუფში, არ უნდა დაავიწყოთ და მისი 2002 წლის 11 ივლისის წყარო - "Coordinator's Discussion Paper" (Barriga და Kreß, supra 12, გვ-გვ. 412-414) მომდევნო მოლაპარაკებებისთვის მნიშვნელოვანი ნაწილი იყო.

³¹ ბოტსვანას მნიშვნელოვანი როლი აგრესიის დანაშაულზე მოლაპარაკებების განმავლობაში, საერთაშორისო სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის ჩამოყალიბებაში ამ სახელმწიფოს მიერ გაწეული წამყვანი როლის მხოლოდ ერთი ასპექტია. კერძოდ, აგრესიის დანაშაულის მოლაპარაკებების პროცესში, დაუვიწყარი ათაღია მოლოკომმეს არაერთი პრინციპული (და, ამგვარად, ძლიერი) ჩარევა.

³² სლოვენის კონსტრუქციული როლი აგრესიის დანაშაულზე მიმდინარე მოლაპარაკებებში ხაზგასასმელია. დაუვიწყარია გამორჩეული სლოვენელი დელეგატის, დანიელა ჰორვატის გამჭრიახი, გამიზნული და ეფექტური მონაწილეობა 2017 წლის დეკემბრის ნიუ-იორკის ასამბლეის შეხვედრაზე. იმავე ფორმით შეიძლება ვაღიაროთ სხვა გამორჩეული დელეგატები: შარა დუნკან ვილალობოსი კოსტა რიკიდან, ვასილიკ კრასასი კვიპროსიდან, პაივ კაუკორანტა ფინეთიდან, ჯეიმს კინგსტონი ირლანდიიდან და მართა პაპადოპულო საბერძნეთიდან, რომლებმაც ნიუ-იორკის 2017 წლის დეკემბრის მოლაპარაკებებში ღირებული წვლილი შეიტანეს. საბერძნეთის შემთხვევაში, მრავალი წლის მანძილზე მნიშვნელოვან, დაუვიწყარ როლს თამაშობდა გამორჩეული დელეგატი ფანი დასკალოპულოსი.

³³ შვეიცარიამ განაცხადო აქტიური მონაწილეობა, რომელიც მან კამპალაში უკვე გამოავლინა (ამის თაობაზე იხ. Kreß და von Holtzendorff, supra 20, გვ-გვ. 1202-1204). ნიუ-იორკში შვეიცარიამ წამყვანი როლი ითამაშა „მარტივი ამოქმედების მიდგომის“ მხარდასაჭერად.

³⁴ "Report on the Facilitation...", supra 26, Annex II B and C.

შეუერთდა შვეიცარიის ამ „მარტივი ამოქმედების მიდგომას“.³⁵ თუმცა, ბევრ მონაწილე სახელმწიფოს, რომლებიც მხარს უჭერდნენ „შემაკავებელ პოზიციას“, არ სურდა გარისკვა, ვინაიდან იურისდიქციის ამოქმედების შემდეგ, სასამართლოს, შესაძლოა, არ გაეზიარებინა მათი თვალსაზრისი. ამის ნაცვლად, ისინი ცდილობდნენ ყველა მონაწილე სახელმწიფოს პოზიცია მიეღოთ და დაემტკიცებინათ, როგორც რეზოლუციის ნაწილი, რომელიც ითვალისწინებდა იურისდიქციის ამოქმედებას. მას შემდეგ, რაც მონაწილე სახელმწიფოები შეიკრიბნენ ნიუ-იორკში 4 დეკემბერს, მათი დელეგატები, რომლებსაც ოსტატურად ხელმძღვანელობდა ავსტრიელი ფასილიტატორი ნადია კალბი, ავსტრიის დელეგაციის ხელმძღვანელ კონრად ბიულერთან ერთად,³⁶ მრავალსაათიანი მოლაპარაკებების შემდეგ, შესანიშნავი შემოქმედებითი მიდგომით, შეეცადნენ აეგოთ საბოლოო ხიდი ორ განსხვავებულ შეხედულებას შორის.

ასეთი ხიდი, ორივე ბანაკს მისცემდა თავისი სამართლებრივი პოზიციის დაცვის შესაძლებლობას და ნებისმიერ მონაწილე სახელმწიფოს, რომელიც მხარს უჭერდა „შემაკავებელ პოზიციას“, აუცილებლობის შემთხვევაში, ექნებოდა იურისდიქციის გავრცელებისგან თავის დაცვის შესაძლებლობა, ისეთ შემთხვევაში, როდესაც სასამართლო დაიჭერდა „უფრო ლმობიერი პოზიციის“ მხარეს. ასეთი დაცვის შესაძლებლობის შემოთავაზებული პირველი ვარიანტის მიხედვით, ყველა მონაწილე სახელმწიფო უნდა დასთანხმებოდა, რომ მონაწილე სახელმწიფოს კომუნიკაცია მდივანთან „შემაკავებელ პოზიციასთან“ მიმართებით უნდა გაფორმებულიყო სასამართლოს მიერ დეკლარაციის სახით, როგორც ეს გათვალისწინებულია ICC-ის სტატუტის მე-15 bis(4) მუხლით, თუ სასამართლო მხარს დაუჭერდა „უფრო ლმობიერი პოზიციას“.³⁷ მეორე ვარიანტის მიხედვით, რომელიც შეიმუშავა ბრაზილიამ,³⁸ პორტუგალიამ და ახალმა ზელანდიამ,³⁹ ნებისმიერ მონაწილე სახელმწიფოს, სურვი-

³⁵ “Letter of 7 December 2017 by the Permanent Representative of Switzerland to the United Nations to all Permanent Representatives of States Parties to the Rome Statute”, ავტორის პირადი არქივი.

³⁶ ორმა გამორჩეულმა ავსტრიელმა დიპლომატმა მნიშვნელოვანი რჩევა მიიღო დოქტორ ასტრიდ რაიზინგერ-კორაჩინისაგან ზალცბურგის უნივერსიტეტიდან, რომელიც მონაწილეობდა მთელ მოლაპარაკებებში 1999 წლიდან და, მას შემდეგ, მრავალი სამეცნიერო ნაშრომი შექმნა.

³⁷ პროფესორმა დაპო აკანდემ და ავტორმა შექმნეს ერთობლივი პროექტი ამ სამართლებრივ პოზიციასთან დაკავშირებით. ეს ხიდის აშენების იმედით გაკეთდა, რომ პროექტი გახდებოდა მცდელობა ხიდის ასაგებად, იმის გათვალისწინებით, რომ პროფესორ აკანდესა და სტატიის ავტორს განსხვავებული მოსაზრებები ჰქონდათ აღნიშნულ სამართლებრივ დავასთან დაკავშირებით. პროექტი გერმანიის მიერ გადაეცა ავსტრიელ ფასილიტატორს, ისე, რომ გერმანიას იგი არ მიუღია. ეს პროექტი ზოგჯერ მოიხსენიება „არა-გერმანულ არა-დოკუმენტად“ და გარკვეულწილად აისახა დოკუმენტში “Discussion Paper, Rev. 1, 11 December 2017”, რომელიც წარადგინა ფასილიტატორმა. ნიუ-იორკის მოლაპარაკებების დროს, ავტორმა აკანდე/კრესის ერთობლივი პროექტის რეფორმულირება მოახდინა შემდეგნაირად: „ვადასტურებთ, რომ მონაწილე სახელმწიფოს ნებისმიერი განაცხადი, ინდივიდუალურად ან ჯგუფურად, იმის თაობაზე, რომ იგი ეთანხმება პრეამბულის მეოთხე აბზაცში გამოხატულ მოსაზრებას, უნდა („თუ იგი ვაკეთებულია წერილობით და მიწოდებულია რეგისტრატორისათვის“), განიხილებოდეს, როგორც ასევე მე-15 bis მუხლის მე-4 პარაგრაფში აღნიშნული დეკლარაციისათვის საჭირო პირობების შესრულებად, ამავდროულად, აღიარებს იმას, რომ ასეთი განცხადების ვაკეთება არ მიაყენებს ზიანს ამ სახელმწიფოს ისეთი შეხედულების მხარდასაჭერად, რომლის მიხედვითაც, ცვლილებების უშუალოდ რატიფიკაციის ან მიღების არარსებობის პირობებში, მე-15 bis მუხლის მე-4 პარაგრაფით გათვალისწინებული დეკლარაციის მიღება არაა აუცილებელი იმისთვის, რომ გამორიცხოს სასამართლოს იურისდიქციის გავრცელება აგრესიის დანაშაულზე, რომელიც გამოვლინდა მონაწილე სახელმწიფოს მიერ სავარაუდოდ ჩადენილი აგრესიული აქტიდან.“

³⁸ ბრაზილიას უკვე მნიშვნელოვანი როლი ჰქონდა შესრულებული კამპალაში (Kreß და von Holtzendorff, supra 23, გვ.გვ. 1202-1204). ნიუ-იორკში, ამ სახელმწიფომ, საკუთარი გამორჩეული დელეგატის, პატრიკ

ლის შემთხვევაში, უნდა ჰქონოდა ASP-ის პრეზიდენტის მიერ შექმნილ სიაში განწევრიანების უფლება, რომელიც უნდა გადასცემოდა მდივანს და ASP-ს უნდა მიეღო გადაწყვეტილება, რომ სასამართლო არ გაავრცელებდა თავის იურისდიქციას ნებისმიერი ასეთი მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიასა და მოქალაქეების მიერ ჩადენილი აგრესიის დანაშაულზე.⁴⁰

5. მიღწევა ხიდის გარეშე: დასამახსოვრებელი დამე გაეროს სათავო ოფისში

მართალია, ასამბლეის სხდომის ბოლო საათებში გაირკვა, რომ საფრანგეთი და გაერთიანებული სამეფო არ იყვნენ მზად ნებისმიერი ასეთი ხიდის გამოსაყენებლად. მათი მოთხოვნები დარჩა უცვლელი: ყველა მონაწილე სახელმწიფოს უნდა მიეღო აგრესიის დანაშაულზე ICC-ის იურისდიქციის ამოქმედების „შემაკავებელი პიზიცია“, როგორც ASP-ის რეზოლუციის ნაწილი, ამოქმედების გადაწყვეტილების თანხმობით. საფრანგეთისა და ბრიტანეთის მკაცრმა მიდგომამ გამოიწვია უკიდურესად რთული სიტუაცია. სამართლებრივი თვალსაზრისით, იყო იმის შესაძლებლობა, რომ ხმა მიეცათ ან „მარტივი ამოქმედების მიდგომის“ ან „საბოლოო ხიდის“ პროექტისთვის. თუმცა, კენჭისყრის შედეგების გაურკვევლობის მიუხედავად,⁴¹ რამდენად იყო მიზანშეწონილი ASP-ის დისკუსიას გადაეფარა ასეთი მაღალი პოლიტიკურად სენსიტიური საკითხი? დელეგაციების დიდი რაოდენობა სერიოზულ ეჭვს გამოთქვამდა, რადგან იმედოვნებდნენ, რომ საფრანგეთი და გაერთიანებული სამეფო, საბოლოო ჯამში, მოახდენდნენ კომპრომისის დემონსტრირებას. ამრიგად, საფრანგეთისა და გაერთიანებული სამეფოს კენჭისყრაში მარცხი არარეალური იყო. ეს ნიშნავდა, რომ მონაწილე სახელმწიფოთა საკმაოდ დიდი ჯგუფი, რომელიც დარწმუნებული იყო „უფრო ღმობიერი პოზიციის“ სისწორეში, დადგნენ მტკივნეული არჩევანის წინაშე, ან მიეღოთ ისეთი ფორმულირება, რომელიც სამართლებრივი თვალსაზრისით კატეგორიულად მიუთითებდა „ცვლილებას (კამპალის) ცვლილებაში“, ან სასამართლოს იურისდიქციის ამოქმედების საკითხი გადაედოთ განუსაზღვრელი ვადით.⁴²

ლუნას მეშვეობით, დაუღალავად იშრომა საბოლოო ხიდის ასაგებად. მთელი მოლაპარაკებების პროცესში ბრაზილიის პოლიტიკური პერსპექტივის შესახებ იხ. M. Biato და M. Böhlke, „Brazil“, წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ.გვ. 1117-1130.

³⁹ ახალი ზელანდიის ასოციაცია ხიდის აშენების ამ მცდელობასთან მიმართებით, აღსანიშნავია მისი კონსტრუქციულობის გამო, რამდენადაც ამ სახელმწიფომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ „შემაკავებელი პოზიცია“ სწორ სამართლებრივ ხედვად მიაჩნდა. შესაბამისად, ამ სამმა დელეგაციამ კიდევ უფრო მეტი გააკეთა ხიდის მოსაძებნად. ასევე, აღნიშვნის ღირსია, რომ შვედეთმა ახალი ზელანდიის მსგავსი პოზიცია დაიკავა. შვედეთის კონსტრუქციულობა ნიუ-იორკში შეესაბამებოდა ამ ქვეყნის მიერ „პრინსტონის პროცესში“ შესრულებულ სასარგებლო როლს, განსაკუთრებით, მისი დელეგატის, პალ ვრანჯის წვლილის მეშვეობით.

⁴⁰ იხ. „Additions by Brazil, Portugal and New Zealand to the Discussion Paper“, 11 დეკემბერი, 13:00 (ინახება ავტორთან). აგრეთვე იხ. ICC-ASP/16/L.9, 13 დეკემბერი 2017, OP 1 და შვეიცარიის გამორჩეული დელეგატის, ნიკოლას შტურქლერის მიერ გაკეთებული განმარტებები თავის ბლოგზე „The Activation of the Crime of Aggression in Perspective“, EJIL: Talk! Blog of the European Journal of European Law, 26 იანვარი 2018, ხელმისაწვდომია: <http://www.ejiltalk.org/the-activation-of-the-crime-of-aggression-in-perspective/> [28 იანვარი 2018].

⁴¹ ამ გაურკვევლობებზე იხ. Stürchler, იქვე.

⁴² ეს საკითხი მკაფიოდაა გადმოცემული შტურქლერის მიერ, იქვე.

ეს იყო იმ დროს, როდესაც კონფერენციის საათი უნდა გაჩერებულიყო ბოლოჯერ, იმ მიზნით, რომ დელეგაციებს განეხილათ ასამბლეის ორი ვიცე-პრეზიდენტის მიერ შემოთავაზებული პროექტი, რომლებსაც ავსტრიამ საბოლოო მცდელობისთვის ზომების მიღება დაავალა. მნიშვნელოვანია, რომ „ვიცე-პრეზიდენტების მიერ შემოთავაზებული რეზოლუციის პროექტი“, გამოხატავდა საფრანგეთისა და დიდი ბრიტანეთის მოთხოვნებს⁴³ ოპერატიული პარაგრაფის შემდეგ ფორმაში:

„მონაწილე სახელმწიფოთა ასამბლეა [...]

2. ადასტურებს, რომის სტატუტის თანახმად, კამპალის მიმოხილვით კონფერენციაზე აგრესიის დანაშაულთან დაკავშირებით მიღებული სტატუტის ცვლილებები ძალაში შედის იმ მონაწილე სახელმწიფოებისთვის, რომლებმაც მიიღეს ცვლილებები მათი სარატიფიკაციო სიგელების ან მიღების შესახებ დოკუმენტების დეპონირებიდან ერთი წლის შემდეგ და სახელმწიფოს მიმართვის ან *proprio motu* გამოძიების შემთხვევაში, სასამართლომ არ უნდა განახორციელოს იურისდიქცია აგრესიის დანაშაულზე, რომელიც ჩადენილია იმ მონაწილე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ან მოქალაქის მიერ, რომელსაც არ აქვს რატიფიცირებული ან მიღებული ეს ცვლილებები; [...]"

საფრანგეთისა და გაერთიანებული სამეფოს მოთხოვნების მიმართ „უპირობო დანებების“ შესამსუბუქებლად, მომდევნო პარაგრაფი შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა:

„3. ადასტურებს რომის სტატუტის მე-40 მუხლის პირველ პარაგრაფსა და 119-ე მუხლის პირველ პარაგრაფს, რომელიც ეხება სასამართლოს მოსამართლეთა დამოუკიდებლობას; [...]"

ეს ფორმულირება იმაზე უფრო მეტი არაა, რაც აშკარა ფაქტის დეკლარაცია, რომ ASP-ს არ შეუძლია ჩაანაცვლოს სასამართლო, როგორც სასამართლო ორგანო, რომელსაც შეუძლია გამოიყენოს სამართალი სრული დამოუკიდებლობით. ამრიგად, რთული იყო ამ პარაგრაფის ჩართვა ვიცე-პრეზიდენტების შემოთავაზებაში, როგორც სიმბოლური კონცესია იმ პირთა მიმართ, რომლებმაც ითხოვეს დანებება. მიუხედავად ამისა, საფრანგეთი არ იყო სრულად კმაყოფილი და გაერთიანებული სამეფოს მხარდაჭერით ითხოვა ამ ბოლო პარაგრაფის გადატანა პრეამბულაში. როდესაც შვეიცარია⁴⁴ არ დაეთანხმა შეთავაზებას, ნიუ-იორკში დრამამ მიაღწია კულმინაციას და აგრესიის დანაშაულზე სისხლის სამართლის საერთაშორისო იურისდიქციის შესაქმნელად საუკუნის მოგზაურობა, თითქმის წარმოუდგენელი შედეგით, შეიძლება საბოლოოდ შეფერხებულიყო იმ საკითხის გამო, რომ, რამდენიმე სადავო სიტყვა უნდა ასახულიყო პრეამბულაში თუ ოპერატიულ პარაგრაფში. ამ აბსოლუტურად კრიტიკულ დროს, სამხრეთ აფრიკის,⁴⁵ სამოასა⁴⁶ და პორტუგალიის⁴⁷

⁴³ ტექსტში ამ მოთხოვნის პირველ აღნიშვნაზე იხ. "Report on the Facilitation...", supra 26, Annex III sub A.

⁴⁴ როდესაც შვეიცარიამ გადაწყვიტა, ოფიციალურად, პროექტის წინააღმდეგ გამოსულიყო და გაეკრიტიკებინა საფრანგეთის პროექტი, იგი, უდავოდ, გამოხატავდა დიდი რაოდენობის დელეგაციების განწყობას. ავტორი განსაკუთრებით იხსენებს კვიპროსსა და სამხრეთ აფრიკას, რომლებსაც საფრანგეთის ნაბიჯი გაუგებარი იყო.

⁴⁵ სამხრეთ აფრიკა, განსაკუთრებით, გამორჩეული დელეგატის, ანდრე სტემმეტის მეშვეობით, მუდმივად მხარს უჭერდა აგრესიის დანაშაულზე სასამართლოს იურისდიქციის განხორციელებას (მთელ მოლაპარაკებებზე

დელეგატებმა, თითოეულმა თავის მხრივ, შეიტანა მნიშვნელოვანი კონტრიბუცია მოლაპარაკებების ჩაშლის პრევენციაში. ასევე, კოსტა რიკელმა ვიცე-პრეზიდენტმა სერხიო უგალდემ, საფრანგეთის განსხვავებული განცხადების შემდეგ, საბოლოოდ იკითხა, რამდენად უჭერდნენ მხარს ვიცე-პრეზიდენტების შეთავაზებას. გაურკვევლობის დრამატული მომენტის შემდეგ, ნათელი იყო, რომ საფრანგეთი და გაერთიანებული სამეფო არ აპირებდნენ ექსტრემალური პირობებით მოლაპარაკებების გაგრძელებას, ამიტომაც ვიცე-პრეზიდენტების შეთავაზება, საბოლოოდ, კონსენსუსის გზით მიიღეს.⁴⁸

6. „უფრობისა დანებდე, ვიდრე გატყდე“

ამოქმედების რეზოლუციის ოპერატიული ნაწილის მე-2 პარაგრაფის მიღებით, მონაწილე სახელმწიფოების დიდმა რაოდენობამ მიაღწია კონსენსუსს, რაც ძალიან მგრძობიარე უნდა ყოფილიყო ორ განსხვავებულ სამართლებრივ შეხედულებას შორის ხიდის ასაშენებლად ხანგრძლივი და *bona fide* მცდელობების შემდეგ. ეს მონაწილე სახელმწიფოები ქებას იმსახურებენ. პირველ რიგში იმიტომ, რომ მათ გულწრფელად სჯეროდათ მათი „უფრო ღმობიერი პოზიციის“ და ოპონენტების აშკარა შიშმა, რომ სასამართლო შეიძლება დათანხმებოდა ამ პოზიციას, მხოლოდ გააძლიერა არგუმენტები მათი პოზიციის მხარდასაჭერად. მეორე, ჩართული იყვნენ ინტენსიურ *bona fide* ხიდის შენების პროცესში არა მხოლოდ ასამბლეის სხდომაზე, არამედ მთელი წლის განმავლობაში წარმართული ხელშეწყობის პროცესში, მხოლოდ ბოლო ეტაპზე აღმოჩნდა, რომ ორი სახელმწიფო, მოლაპარაკებებში უფრო ძლიერი პოზიციით, არ იყო მზად პასუხისთვის.

სამხრეთ აფრიკის პოლიტიკური პოზიციის შესახებ იხ. A. Stemmet, "South Africa", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ.გვ. 1271-1284). განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ სამხრეთ აფრიკას არ შეუცვლია კურსი თუნდაც ნიუ-იორკის 2017 წლის სახელმწიფოთა ასამბლეის შეხვედრაზე, რომელზეც იგი განიხილავდა მონაწილე სახელმწიფოთა საზოგადოებიდან გასვლის შესაძლებლობას.

⁴⁶ სამოა კიდევ ერთი პატარა სახელმწიფოა, რომელსაც აგრესიის დანაშაულზე მიმდინარე მოლაპარაკებებში მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის. განსაკუთრებით, გამორჩეული სამოელი დელეგატის, პროფესორ როჯერ ს. კლარკის, უამრავი გამჭრიახი (და მახვილგონივრული!) გამოსვლა *travaux préparatoires* პროცესის ღირებულ ნაწილს შეადგენს. მოლაპარაკებათა წარმატებაში სამოას მთავარი წვლილი, დელეგაციის გამორჩეული ხელმძღვანელის, ელჩ ალიიოაიგა ფეტური ელისაიას მიერ, გამოიხატა მსოფლიო მოქალაქის არასამართლებრივი პერსპექტივის მიღებაში, რამაც მოლაპარაკებების ყველაზე კრიტიკულ მომენტში შეახსენა დელეგაციებს, თუ რა დევს რეალურად სასწორზე.

⁴⁷ პორტუგალია მოლაპარაკებების მნიშვნელოვანი მონაწილე იყო, თავიდანვე (იხ., მაგალითად, "1999 Proposal by Greece and Portugal", წიგნში Barriga და Kreß, supra 12, გვ. 343). ნიუ-იორკში პორტუგალიელი დელეგატის, მატეუს კოვალსკის განცხადებები გამოხატავდა მის სიბრძნეს, სამართლიანობასა და ელეგანტურობას. ავტორის სურვილია, არ გაუშვას ხელიდან ეს შესაძლებლობა და გაიხსენოს პროფესორისა და პორტუგალიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს სამართლებრივი მრჩეველის, პაულა ესკარამეიას მრავალწლიანი მნიშვნელოვანი წვლილი.

⁴⁸ "Draft resolution proposed by the Vice-Presidents of the Assembly. Activation of the Jurisdiction of the Court over the Crime of Aggression", ICC-ASP/16/L.10, 14 დეკემბერი 2017 გადაიქცა ICC-ASP/16/Res.5 რეზოლუციად. ერთ-ერთი წამყვანი მომლაპარაკებელი, ნიკოლას შტურქლერი თავის ბლოგში, supra 40, იხსენებს კონსენსუსს, რომელიც იქნა მიღწეული „დაახლოებით პარასკევს, 0:40 საათზე“.

მათ დათმობა შესთავაზეს ახლა.⁴⁹ ამ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში,⁵⁰ ამ სახელმწიფოებმა აჩვენეს, რომ მიუხედავად ყველაფრისა, მათ კარგად შეეძლოთ სიტუაციის აღქმა. ამგვარად, მათ შეეძლოთ შეეფასებინათ, რომ სამართლებრივი დავა, ამდენი ხნის განმავლობაში გარშემოცული ბევრი შეხედულებით, თითქმის უმნიშვნელო გახდებოდა, თუ ASP-ის ფარგლებში კონსენსუსით სასამართლოს იურისდიქციის ამოქმედების გადაწყვეტილებას ისტორიული განზომილებით შევხედავდით.⁵¹ ეს ისტორიული განზომილება უფრო ცხადია, თუ გავითვალისწინებთ, რომ გერმანია,⁵² იაპონია⁵³ და იტალია⁵⁴ არა მხოლოდ კონსენსუს

⁴⁹ აღნიშვნის ღირსია, რომ 2017 წლის ნიუ-იორკის მოლაპარაკებების კრიტიკულ მომენტში, სამოქალაქო საზოგადოების ბევრმა გამორჩეულმა წარმომადგენელმა მხარი დაუჭირა საბოლოო კონცესიას, რაც ბევრი მათგანისთვის მტკივნეულიც აღმოჩნდა. ეს კონსტრუქციული როლი აღსანიშნავია, იმის გათვალისწინებით, რომ „არასამთავრობო ორგანიზაციების საზოგადოება“ შედარებით ნაკლებად აქტიურ როლს თამაშობდა აგრესიის დანაშაულზე მიმდინარე მოლაპარაკებებში, ვიდრე, ზოგადად, ICC-ის სტატუტის მიმართ ჰქონდა (დეტალური ანალიზისათვის იხ. N. Weisbord, "Civil Society", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ.გვ. 1310-1358). ავტორს სურს გამოიყენოს ეს შესაძლებლობა მადლობის გადასახდელად გამორჩეული არამონაწილე სახელმწიფოების დელეგატების, დოქტ. დევიდ დონატ კატინის, პროფესორ დონალდ ფერენცის, იუტა ბერტრამ ნოთნაგელის, პროფესორ ჯენიფერ ტრაჰანისა და პროფესორ ნოა ვეისბორდის მიმართ, მოლაპარაკებათა წარმატებით დასრულებაში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისთვის, რომელსაც ამა თუ იმ ფორმით გამოსატავდნენ მრავალწლოვანი დისკუსიების დროს.

⁵⁰ შესაძლოა, გასაგები მიზეზების გამო, ამ სახელმწიფოთაგან ბევრმა საკუთარი კონცესია შეზღუდა იმ დონემდე, რაც, მათი აზრით, იყო აუცილებელი მინიმუმი და შეინარჩუნა ადრინდელი სამართლებრივი პოზიციები ხმის მიცემის ახსნა-განმარტებისთვის. მაგალითად, ლიხტენშტეინის დელეგაციის მიერ წარმოდგენილ განმარტებით ბარათში (ავტორის არქივი), ელჩმა, ქრისტიან ვენავესერმა განაცხადა: „ჩვენ მკაფიოდ ვართ დარწმუნებული, რომ სასამართლომ, აგრესიის დანაშაულზე იურისდიქციის განხორციელებისას, უნდა გამოიყენოს კამპალას ცვლილებებში მოცემული სამართალი“.

⁵¹ ლიხტენშტეინის მიერ პოზიციის განმარტების დოკუმენტში, ელჩი ქრისტიან ვენავესერი მკაფიოდ გამოხატავდა იმ განწყობებს, რომლებიც შემდგომში ბევრი დელეგაციის მიერ განმეორდა. ზოგიერთ განსაკუთრებით აღსანიშნავ მონაკვეთში ლიხტენშტეინის განცხადებაში ნათქვამია:

„დღეს მიღებული გადაწყვეტილების ისტორიული მნიშვნელობა, სასამართლოს მიერ აგრესიის დანაშაულზე იურისდიქციის ამოქმედება, შეუძლებელია გადაჭარბებულად შეფასდეს. კაცობრიობას არასოდეს ჰყოლია მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლო, რომელიც იქნებოდა უფლებამოსილი ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა დაეკისრებინა ინდივიდებისათვის აგრესიის ჩადენის გადაწყვეტილების გამო, ძალის უკანონო გამოყენების ყველაზე მძიმე ფორმაში. ახლა კი გვაქვს. [...] იმედგაცრუებული ვართ, რომ ცალკეულმა სახელმწიფოებმა ასეთი გააქტიურება პირობადადებული გახადეს გადაწყვეტილებით, რომელიც ისეთ სამართლებრივ ინტერპრეტაციას ასახავს აგრესიის დანაშაულზე გამოსაყენებელ იურისდიქციულ რეჟიმზე, რაც სცდება კამპალაში მიღწეული კომპრომისის ტექსტსა და სულისკვეთებას და რომელიც მიზნად ისახავს მკაფიოდ შეზღუდოს სასამართლოს იურისდიქცია და მონაწილე სახელმწიფოთა დაცვა. ჩვენი მიზეზები, შევუერთდეთ ამ გადაწყვეტილებას, რომ მხრივია: [...] მეორე, ჩვენ გვჯერა, რომ იურისდიქციის გააქტიურების მნიშვნელობა ჩვენი უმთავრესი მიზანია.“

იმავე ფორმით, გამორჩეული შვეიცარიელი დელეგატი, შტურქლერი თავის ბლოგში supra 40, გონივრულად ასკვნის:

„ამ ყველაფრის ფონზე, არ უნდა დავავიწყდეს, რომ აგრესიის დანაშაულის გააქტიურება უნდა იყოს მშვიდობის შენარჩუნებისა და მთელი საერთაშორისო საზოგადოების შემამფოთებელი უმძიმესი დანაშაულების პრევენცია. ნიურნბერგისა და ტოკიოს პროცესებიდან 70 წლის შემდეგ ICC-ის მიეცა ისტორიული შესაძლებლობა გააძლიეროს ძალის გამოყენების აკრძალვა, როგორც ეს გაეროს ქარტიაშია ასახული და დამატებული რომის სტატუტის საწყის ვერსიაში. ესაა ის პერსპექტივა, რომელიც ჩვენ უნდა შევინარჩუნოთ.“

⁵² რომის კონფერენციაზე გერმანია აგრესიის დანაშაულზე ICC-ის იურისდიქციის გავრცელების უდავო მხარდამჭერი იყო. შესაბამისად, გერმანიამ სწრაფად დაუჭირა მხარი NAM შეთავაზებას, რომელიც ICC სტატუტის მე-5(2) მუხლის შთავონება იყო და გერმანია, ასევე, არსებით როლს თამაშობდა რომის კონფერენციის საბოლოო აქტის მე-7 პარაგრაფის ფორმულირებაში (UN Doc. A/ CONF.183/13, 17 ივლისი 1998, supra 13). ამ მონაკვეთში, აღსანიშნავია გამოჩენილი გერმანელი დიპლომატის, ჰანს-პიტერ კაულის განსაკუთრებული როლი, რომელიც ICC-ის პირველმა გერმანელმა მოსამართლემ ითამაშა აგრესიის დანაშაულზე მოლაპარაკებების პერიოდში. მის პირად მემუარებში, რომელიც იმედია, მალე ინგლისურ ენაზეც

შეუერთდნენ, არამედ, თითოეული მათგანი, საკუთარი გზით, ამ კონსენსუსის მატერიალიზაციას უწყობდა ხელს. სწორედ ამ სახელმწიფოებმა, მეორე მსოფლიო ომამდე და ომის შემდეგ წამოწყებული აგრესიული ომებით დააყენეს კელოგ-ბრიანის პაქტით დაფუძნებული

გამოქვეყნდება, მოსამართლე კაული იხსენებს გადამწყვეტ მომენტებს რომის კონფერენციიდან (Hans-Peter Kaul, "Der Beitrag Deutschlands zum Völkerstrafrecht", წიგნში C. Safferling და S. Kirsch (რედ.), "Völkerstrafrechtspolitik" (Springer, 2014) გვ-გვ. 67-68). „პრინსტონის პროცესის“ განმავლობაში, სამი ქვე-კოორდინატორიდან, ერთ-ერთი გერმანელი იყო. კამპალაში, გერმანია კოორდინაციას უწევდა აშშ-ის პროექტებს, ცალკეულ ინტერპრეტაციებთან დაკავშირებით. გერმანიის დელეგაციის ხელმძღვანელმა კამპალაში, ელჩმა სუზან ვასუმ-რაინერმა, მოლაპარაკებების დროს გერმანიის პოლიტიკური პერსპექტივა გაგვიზიარა კონკრეტულ თავში "Germany", წიგნში Kreß და Barriga, (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1149-1157. ნიუ-იორკის მოლაპარაკებების სამართლებრივ უთანხმოებაზე გერმანიამ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ არ გამოეხატა პოზიცია. ეს იმ მიზნით გაკეთდა, რომ საკითხს ზედმეტი პრაქტიკული მნიშვნელობა არ მინიჭებოდა და საჭიროების შემთხვევაში „გულწრფელი ბროკერის“ როლი ეთამაშა საბოლოო ხიდის ასაგებად. ნიუ-იორკის მოლაპარაკებების ბოლო საათებში, გერმანიის დელეგაციის ხელმძღვანელმა, ელჩმა მაიკლ კოკმა, საჯაროდ და კულუარებში წარმოაჩინა საკუთარი სახელმწიფოს დახმარების აღმოჩენის მზადყოფნა, რომ სასამართლოს იურისდიქციის გააქტიურება ყოფილიყო რეალური, და არა მოჩვენებითი. გერმანიის წვლილი აგრესიის დანაშაულზე მიმდინარე მოლაპარაკებებში რომის კონფერენციიდან კამპალას კონფერენციის შემდგომ პერიოდამდე ასახული და დოკუმენტირებულია აგტორის მიერ C. Kreß, "Germany and the Crime of Aggression", წიგნში S. Linton, G. Simpson და W.A. Schabas (რედ.), "For the Sake of Present and Future Generations. Essays on International Law, Crime and Justice in Honour of Roger S. Clark" (Brill/Nijhoff, 2015), გვ-გვ.31-51.

⁵³ იაპონიის სპეკტიკური პერსპექტივა ისტორიულ ტოკიოს პროცესზე კარგადაა ცნობილი და ჰეთევეი და შაპირო, ნაშრომში supra 6, 133-ე და შემდეგ გვერდებზე, მკითხველს სთავაზობს საკუთარ შესანიშნავ ანალიზს იაპონიის პერსპექტივის თაობაზე. კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ იაპონიამ მკაფიოდ დააფიქსირა მხარდაჭერა ICC-ის მიერ აგრესიის დანაშაულზე იურისდიქციის გავრცელების იდეისადმი. ნიუ-იორკის 2017 წლის მოლაპარაკებების დროს არსებულ სამართლებრივ წინააღდეგობებთან მიმართებით, იაპონიამ, ალბათ, სხვა სახელმწიფოებთან შედარებით უფრო თანმიმდევრულადაც, „შემაკავებელი პოზიცია“ დაიცვა, როგორც სწორი სამართლებრივი შეხედულება (იხ. კამპალაში იაპონიის დელეგაციის ხელმძღვანელის, ელჩ იჩირო კომაცუს მიერ დაწერილი თავი "Japan", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1217-1233, განსაკუთრებით კი, გვ-გვ. 1231-1232). ამ ფონზე, იაპონიის როლი 2017 წლის ნიუ-იორკის მოლაპარაკებებში განსაკუთრებით საზგასასმელია. იაპონიის დელეგაციის ხელმძღვანელმა ნიუ-იორკში, გენერალურმა დირექტორმა მასაპირო მიკამიმ, იაპონიის სამართლებრივი პოზიციის აშკარა გამოვლენასთან ერთად, გამოსახტა დიდი გულისხმიერება საპირისპირო პოზიციისადმი და საბოლოოდ მიუთითა იაპონიის მზაობაზე საბოლოო ხიდის გადასაკვეთად.

კორეის რესპუბლიკა კიდევ ერთი აზიური სახელმწიფოა, რომელიც უწყვეტად უჭერდა მხარს ICC-ის იურისდიქციის გაფართოებას აგრესიის დანაშაულზე (სამხრეთ კორეის სხვადასხვა დელეგაციის სამეცნიერო ხედვისათვის იხ. Y.S. Kim, "Republic of Korea (South Korea)", წიგნში Kreß and Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1234-1241). თუმცა, ნიუ-იორკის 2017 წლის დეკემბრის მოლაპარაკებების დროს, კორეის რესპუბლიკის დელეგაციას განცხადება არ გაუკეთებია.

⁵⁴ იტალია პროცესს მოლაპარაკებების დაწყებიდანვე უჭერდა მხარს (მაგალითად, აღსანიშნავია ეგვიპტისა და იტალიის მიერ 1997 წელს წარდგენილი პროექტი (იხ. Barriga და Kreß, supra 12, გვ-გვ. 226-227) და ყოფილი გამორჩეული იტალიელი დიპლომატისა და ICC-ის მოსამართლის, მაურო პოლიტის წვლილი მოლაპარაკებების საწყის პროცესში (პრინსტონის პროცესამდე მოლაპარაკებების დროს გავლენიანი პირების განცხადებების მოკლე კომენტარების კრებულები იხ. M. Politi და G. Nesi (რედ.), "The International Criminal Court and the Crime of Aggression" (Ashgate, 2004)). თუმცა, ალბათ, სამართლიანი იქნება ვთქვათ, რომ იტალიას არ უთამაშია წამყვანი როლი „პრინსტონის პროცესში“ და კამპალაში, მეორე მხრივ, ნიუ-იორკის 2017 წლის დეკემბრის მოლაპარაკებები ბოლო ფაზას რომ მიუახლოვდა, იტალია, თავისი დელეგატის, სალვატორე გაპალას მეშვეობით, ერთ-ერთი პირველი იყო, ვინც ავსტრიის შრომას ხიდის ასაგებად დაუჭირა მხარი. შედეგად, რთულია ბედისწერას არ დააბრალო ის, რომ მონაწილე სახელმწიფოთა ასამლეის ვიცე-პრეზიდენტი, იტალიელი ელჩი სებასტიანო კარდი თანათავმჯდომარეობდა ამოქმედების რეზოლუციის მიღებას.

„ახალი სამართლებრივი წესრიგი“ (ჰაზავეი და შაპირო) გაუქმების საშიშროების ზღვარზე.⁵⁵

7. სასამართლო იღებს მართვის მექანიზმს

ამოქმედების რეზოლუციის ოპერატიული ნაწილის პირველი პარაგრაფის მიხედვით, სასამართლოს იურისდიქცია ამოქმედდება 2018 წლის 17 ივლისს. მონაწილე სახელმწიფოებმა სასამართლოს ამით მინიჭეს საბოლოო ღია სივრცე აუცილებელი შესწორებებისათვის, იმ მიზნით, რომ ICC-ის რომის სტატუტის მე-15 bis(8) მუხლის მიხედვით ICC-ის წინასასამართლო განყოფილებას უპრეცედენტო სასამართლოს როლის გატარების შესაძლებლობა ჰქონოდა.⁵⁶ 2018 წლის 17 ივლისიდან თვითონ სასამართლო გადანაცვლეს, თუ როგორ გამოიყენოს პრაქტიკაში წიგნებში გამოსაყენებლად მოცემული სამართალი. პროკურატურის ოფისისთვის მიზანშეწონილია ადრეულ ეტაპზე განაცხადოს, რომ იგი სერიოზულად მიიღებს ICC-ის სტატუტის მე-8 bis(1) მუხლის აუცილებელი ბარიერის პირობას: რომ აგრესიის დანაშაულის ძირითადი დეფინიცია ფარავს სახელმწიფოს მიერ ისეთი ძალის გამოყენებას, რომელმაც ინტენსივობის მაღალ დონეს მიაღწია და ცალსახად უკანონოა. ასეთი მითითება გაფანტავს გამუდმებულ და გასაგებ⁵⁷ ეჭვებს იმის შესახებ, რომ

⁵⁵ ეს ისტორია კარგადაა მოთხრობილი ნაშრომში Hathaway და Shapiro, supra 4, გვ. 131 და შემდეგ.

⁵⁶ სასამართლოს ხელმძღვანელობას შეუძლია ამომწურავი ანალიზი იხ. E. Chaitidou, F. Eckelmanns და B. Roche, "The Judicial Function of the Pre-Trial Division", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 752-815.

⁵⁷ ამ ნაშრომის ავტორისთვის რთულად შესაფასებელია, თუ რატომ აღმოჩნდნენ მოუმზადებელი საბოლოო ხიდის გადასაკვეთად საფრანგეთი, ელჩ ფრანსუა ალაბრუნის ხელმძღვანელობით და გაერთიანებული სამეფო, ელჩ იან მაკლეოდის ხელმძღვანელობით, ნიუ-იორკში, 2017 წლის დეკემბრის მოლაპარაკებების დროს. ავტორი გაკვირვებულია იმით, თუ რამდენად მიაღწევდა ეს ორი სახელმწიფო უკეთეს სამართლებრივ სტაბილურობას მათ სასარგებლოდ (როგორც მოელოდნენ), თუ ისინი ისარგებლებდნენ პროფესორ აკანდესა და ავტორის მიერ მათთვის აგებული ხიდით (აქტივაციის რეზოლუციის ოპერატიული ნაწილის მე-2 პარაგრაფის ირგვლივ შესაძლო სამართლებრივი გაუგებრობების შესახებ, რომელიც ამ სტატიის იმ ნაწილში მოცემულია, იხ. Stürchler, supra 40). თუმცა ავტორს სავსებით ესმის იმ რამდენიმე ქვეყნისა, რომლებიც სამხედრო მოქმედებებშია ჩართული ნაცრისფერ სამართლებრივ ზონაში, კამპალას ცვლილებების რატიფიკაციის ნაცვლად რომ არჩევენ პოზიციას - „დაველოდოთ და ვნახოთ“, თუ როგორ განმარტავს სასამართლო დანაშაულის ძირითად დეფინიციას. ავტორს სჯერა, რომ საფრანგეთი და გაერთიანებული სამეფო გაეროს უშიშროების საბჭოს მხლოდ ის მუდმივმოქმედი წევრები არიან, რომლებსაც ამ დროისათვის რატიფიცირებული აქვთ ICC-ის სტატუტი და ამ ორ სახელმწიფოს შესაბამისად მიღებული აქვთ იურისდიქციული რეჟიმი, რომელიც არ აძლევს უშიშროების საბჭოს ICC-ზე მონოპოლიის შესაძლებლობას აგრესიის დანაშაულის პროცედურების მიმართ. ავტორს სურვილი აქვს გამოიყენოს ეს შესაძლებლობა და აღნიშნოს გამორჩეული ყოფილი ბრიტანელი დიპლომატის, ელიზაბეთ ვილმშურსტის წვლილი მოლაპარაკებებში. რამდენიმე გამორჩეულ განცხადებაში (ზოგიერთი იხ. Kreß, supra 21, გვ-გვ. 515-516, ციტატები მოცემულია 570-ე სქოლიოში), ქალბატონმა ვილმშურსტმა შეახსენა მომლაპარაკებლებს ჩვეულებით საერთაშორისო სამართალში აგრესიის დანაშაულის დაფუძნების აუცილებლობა. ბრიტანელი და ფრანგი მომლაპარაკებლების პერსპექტივებისათვის კამპალას ცვლილებებზე იხ. E. Belliard, "France", და C. Whomersley, "United Kingdom", წიგნში Kreß and Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1143-1148, 1285-1289.

ICC-ის მიერ აგრესიის დანაშაულზე პროცესის დასაწყებად უშიშროების საბჭოს სათანადო როლზე დისკუსიის მასშტაბი, ნებისმიერ დამკვირვებელს ნათლად აჩვენებს, რამდენად მნიშვნელოვანი იყო კონსტრუქციული მიდგომა საბოლოო მიზნის მისაღწევად. საკმარისია შევადაროთ ჩინელი დიპლომატის უშიშროების საბჭოს მონოპოლიაზე ენერგიული არგუმენტაცია. იხ. L. Zhou, "China", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1133-1138. უშიშროების საბჭოს ძლიერი როლის წინააღმდეგ ინდოეთის მძაფრი პოზიცია გაცხადებული და

სასამართლო შეიძლება ჩაერთოს მწვავე სამართლებრივ დისკუსიებში წინასწარი აუცილებელი მოგერიების,⁵⁸ არასახელმწიფო შეიარაღებული თავდასხმის წინააღმდეგ აუცილებელი მოგერიების⁵⁹ და ჰუმანიტარული ინტერვენციის შესახებ.⁶⁰ როგორც კი სახელმწიფოები დარწმუნდებიან, რომ სასამართლო არ გავრცელებს მის იურისდიქციას აგრესიის დანაშაულზე ამ ნაცრისფერ სამართლებრივ ნაწილში, შეიძლება იმედი გვექონდეს, რომ რატიფიცირების რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზრდება, რადგან ნებისმიერი გამარჯვებული ძალისთვის, რომელთა მოსამართლეებიც მონაწილეობდნენ ნიურნბერგისა და ტოკიოს პროცესებში, ძალიან რთული იქნება იმის ახსნა, თუ რატომ არ სურთ სრულად ისარგებლონ მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პიონერული კურსით მიღებული მემკვიდრეობით.

8. ეპილოგი: არასრულყოფილი, თუმცა დროული მიმართვა კაცობრიობისადმი

უდავოდ, აგრესიის დანაშაულის ძირითადი დეფინიცია (ისეთივე) ვიწროა (როგორც უნდა იყოს საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული დანაშაულის დეფინიცია) და სასამართლოს მიერ დანაშაულზე იურისდიქციის გავრცელების გადასალახი ბარიერიც (უფრო) მკაცრია (ვიდრე რაც იყო სასურველი). მაგრამ ნიუ-იორკის 2017 წლის დეკემბრის მიღწევის დაკნინება იქნება შეცდომა. რუსეთმა ახლახან გადაკვეთა წითელი ხაზი და ძალადობით მოახდინა უცხო ტერიტორიის ანექსია.⁶¹ ჩრდილოეთ კორეა და აშშ დიდი ხანია ბირ-

---

დოკუმენტირებულია ინდოელი დიპლომატის ნაშრომში N. Singh, "India", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 1164, 1165-1168, 1171.

⁵⁸ უფრო ინტენსიური დებატების შესახებ, ალსანიშნავია, განსაკუთრებით, ბოლოს გაცხადებული, ჯერ გაერთიანებული სამეფოს და შემდგომ, ავსტრალიის გენერალური პროკურორის გამოსვლები. იხ. EJIL Talk! Blog of the European Journal of International Law, ხელმისაწვდომია შესაბამისად ლინკებზე: <http://www.ejiltalk.org/the-modern-law-of-self-defence/> და <http://www.ejiltalk.org/the-right-of-self-defence-against-imminent-armed-attack-in-international-law/#more-15255> [28 იანვარი 2018]. „ნაადრევი აუცილებელი მოგერიების“ ანალიზის შესახებ სახელმწიფოს ქმედების ელემენტის კონტექსტში იხ. C. Kreß, "The State Conduct Element", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 473-479.

⁵⁹ მაგალითისათვის, „ისლამური სახელმწიფოს“ წინააღმდეგ სამართლებრივი სირთულეები ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით, რომელსაც ერაყის თხოვნით მრავალი სახელმწიფო ახორციელებს, ბევრ გადაწყვეტილების მიმღებ პირთა გონებაში ფასდებოდა, როდესაც აგრესიის დანაშაულზე დისკუსია ახლახან მიმდინარეობდა. „არა-სახელმწიფო სუბიექტთა მხრიდან სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიიდან მომდინარე შეიარაღებულ თავდასხმაზე საპასუხო ძალის გამოყენების“ შესახებ აგრესიის დანაშაულის სახელმწიფოს ქმედების ელემენტის კონტექსტში იხ. C. Kreß, "The State Conduct Element", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 462-467.

⁶⁰ ყველა მოლაპარაკების მთავარი დამაინტრიგებელი საკითხი იყო, თუ რამდენად შეიძლებოდა ძალის გამოყენება უშიშროების საბჭოს თანხმობის გარეშე მძიმე ჰუმანიტარული კატასტროფის ასარიდებლად. „ჰუმანიტარული კატასტროფის ასარიდებლად ძალის გამოყენების“ საკითხის ანალიზი აგრესიის დანაშაულის სახელმწიფოს ქმედების ელემენტის კონტექსტში იხ. C. Kreß, "The State Conduct Element", წიგნში Kreß და Barriga (რედ.), supra 3, გვ-გვ. 489-502, 524-526.

⁶¹ ამ ესეში აღწერილ საუკუნოვან მოგზაურობაში რუსეთის მნიშვნელოვან როლს თუ გამოვყოფთ, კიდევ უფრო სამწუხაროა ამ სახელმწიფოს მიერ ყირიმის შემთხვევაში ძალის გამოყენების აკრძალვის წესის აშკარა დარღვევა. ის ფაქტი, რომ საუკუნოვან დისკუსიაში პოლიტიკა და სამართალი ყოველთვის მჭიდროდ იყო გადაჯაჭვული რუსეთის ხელშეწყობით ქმედებაში, არაა რუსეთის მიდგომის სპეციფიკური ნიშანი და ხელს არ გვიშლის, რომ ვაღიაროთ რუსეთის მნიშვნელოვანი ტექსტუალური პროექტები 1933 წლიდან მოყოლებული, როდესაც მაქსიმ ლიტვინოვმა განიარაღების კონფერენციაზე შემოგვთავაზა საბჭოთა კავშირის „აგრესორის დეფინიციის შესახებ დეკლარაციის პროექტი“ (იხ. წიგნში Barriga და Kreß, supra 12, გვ-გვ. 126-127). რუსეთის როლი ნიურნბერგის პროცესისადმი პოზიტიურადაა გაანალიზებული ნაშრომში Hathaway და Shapiro, supra 6, გვ.

თავსი ომით ემუქრებიან ერთმანეთს. სტატიის წერის დროს, თურქეთმა დიდი სამხედრო ინტერვენცია მოახდინა სირიაში ყოველგვარი კონცესიის გარეშე, რომ ძალის გამოყენების აკრძალვას რაიმე მნიშვნელობა ჰქონდა.⁶² ამ ვითარებაში, აგრესიის დანაშაულზე ICC-ის იურისდიქციის ამოქმედებით კაცობრიობას დროული შეტყობინება გაეგზავნა.

---

257. კრიტიკულ პერიოდში სტალინი მხარს უჭერდა სასამართლო პროცესს და, ამ მხრივ, სტიმსონთან ერთად ჩამოაყალიბა „უცნაური წყვილი“ (სტალინისა და სტიმსონის გონებრივი თანხვედრა ამაზე შორს არ წასულა, რამდენადაც სტალინს საჩვენებელი პროცესი სურდა). ამ ისტორიულ კონტექსტში უნდა აღინიშნოს, რომ ნიურნბერგისა და ტოკიოს პროცესების ტერმინი - „დანაშაული მშვიდობის წინააღმდეგ“ - რუსმა პროფესორმა, ა.ნ. ტრაინინმა დაამკვიდრა (იხ. A.Y. Vishinsky (რედ.), "Hitlerite Responsibility Under Criminal Law", მთარგმნელი A. Rothstein (Hutchinson & Co., 1945), გვ. 37). რუსეთის აქტიური როლის შესახებ ცივი ომის დროს იხ. მაგალითად, Sellars, supra 8, გვ-გვ. 119-126, 130-138 და Bruha, supra 10, გვ-გვ. 150-154. „რუსეთის ფედერაციის 1999 წლის პროექტი“ (იხ. Barriga და Kreß, supra note 12, გვ. 339) იმდენად ლაკონური იყო, რომ ვერ უზრუნველყო კონსენსუსი - იგი ეყრდნობოდა ნიურნბერგისა და ტოკიოს პროცესების ძველ ფორმულირებას „აგრესიული ომის“ შესახებ და უსაფრთხოების საბჭოს მონოპოლიას. აქვე აღსანიშნავია ორი გამორჩეული რუსი დიპლომატის, გენადი კუმინისა და იგორ პანინის დამაიმედებელი განცხადება (იხ. "Russia", წიგნში Kreß და Barriga, supra 3, გვ. 1264), რომ „რუსეთი კმაყოფილია მიმოხილვითი კონფერენციის შედეგებით აგრესიის დანაშაულის დეფინიციასთან დაკავშირებით“.

⁶² იდენტური თურქული წერილები გენერალური მდივნისა და უშიშროების საბჭოს პრეზიდენტის მისამართით (S/2018/53) მიუთითებს აუცილებელი მოგერიების უფლებაზე, რომელიც გაეროს ქარტიის 51-ე მუხლითაა აღიარებული, თუმცა ფაქტები თითქმის არაა წარმოდგენილი ამ სამართლებრივი განცხადების დასადასტურებლად. პირიქით, წერილები შეიცავს ზოგად მითითებას „ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში წევრი სახელმწიფოების ვალდებულებაზე“, თითქოს ეს „ვალდებულება“ შეიძლება გამოყენებული იყოს როგორც სამართლებრივი საფუძველი უცხო სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ძალის გამოსაყენებლად, იმ სახელმწიფოს თანხმობისა და უშიშროების საბჭოს მანდატის გარეშე.

